

С. АНТОЉАК

УШТЕ НЕШТО ЗА „АСАМАТИ“

1

Кога во 1968 година во ова исто списание ја публикував мојата мала статија „Асамати (една топономастичка загатка)“¹⁾, не претчувствував дека три години подоцна ќе се направи обид тој топоним да биде толкуван од еден историчар и еден археолог, на начин кој секако од нивна гледна точка е критичен и точен.

Имено, Т. Томоски, кој веќе долги години забележително се занимава со македонската историска топографија и топономастика, не се сложува со моето толкување на називот „Асамати“ и тврди дека „од култниот објект на христијаните, поправо од Арангел од името на црквата и потекнува називот на преспанското село Асамати“²⁾.

Меѓутоа, А. Керамидчиев, сосем спротивно од него, пишува, врз основа на разни примери од топономастиката, дека „во македонската топонимија е сочуван принципот на континуитетот на старите географски имиња, кое може да се докаже со многу примери“. Затоа смета дека топонимот Асамати „не потекнува и не е во врска со грчкиот збор „ἀθάματα“ (безтелесни)“, туку „овој топоним е од пресловенската епоха, наложен од старите жители на овој крај — Илирите и подоцна прифатени во словенската, односно македонската топонимија — стигна до нас со мали промени“, а „во поткрепа би била и самата морфологија на местото каде е лоцирано селото, односно ако таа одговара на значењето на зборот асамати (од *asamus*). . .³⁾.

2

Секако дека овие два пристапа што се обидуваат да ја решат топономастичката загатка „Асамати“ заслужуваат многу внимание, но предизвикуваат и извесни корекции, кои во текот на своето излагање ќе ги изнесам.

¹⁾ Историја 2, Скопје 1968, 100—101.

²⁾ Т. Томоски, Потеклото и значењето на некои топоними во Македонија. И Асамати-Арангел, Историја VII/1, Скопје 1971, 169, 170.

³⁾ А. Керамидчиев, За потеклото и значењето на топонимот Асамати, Историја VII/1, 172/174.

Томоски уште во поднасловот на својата сосем кратка статија го ставил изразот „Асамати-Арангел” и со тоа уште однапред означил како гледа на потеклото на овој топоним, кој во 1877 година е забележен во една книга како „Асомати”. Воедно вели дека К. Јиречек смета дека селото Асамати потекнува од називот на црквата τῶν Ἀγίων Ἀσωμάτων и дека тој ист писател го објаснува името ὁ Ἀσωματος со бестелесни арангели Михаил и Гаврил⁴⁾.

Меѓутоа, тоа е обратно, бидејќи Хатзијакис, а не Јиречек укажува во својата статија за името Мистхра, наследник на стариот Лакадаимон, на село на Крети ὁ Ἀσωματος, поправо така наречено по црквата τῶν Ἀγίων Ἀσωμάτων, „бестелесни” арангели Михаил и Гаврил. Донесувајќи го ова Хатзијакисово гледиште, Јиречек во својата работа 35 страници потоа пак произволно и не повикувајќи се на истиот писател само вели дека во близината на Преспа лежат селата Герман и Асамати, поправо некогаш Св. Герман и τῶν Ἀγίων Ἀσωμάτων. Потоа додава дека слични имиња со отфрлање на епитетот свети, има Варвара кај Тетово⁵⁾, Климентово и Спасје кај Охрид, Панталей во Кочанската каза, Марино Поле кај Демир Хисар и други. Но сите овие места, додава Јиречек, се само (С. А.) селски општини, додека тврдини и градови со имиња од ваков вид не постојат во Македонија, со исклучок Christopolis-a (слав. Крстопол). . .⁶⁾.

Понатаму во своето излагање Томоски надодава дека топонимот Асамати е забележен во минатите векови, а и денеска во балканските предели (во кои и каде? С. А.), па и во Македонија каде затоа, по него, „нема населба што би била именувана со словенскиот збор „бестелесни”. Тој по Новаковиќ го цитира манастирот „Бестелесните од средината на 14 век во околината на Зихна, така што во исто време, според Соловјев—Мошин, се појавува метох (манастирски имот: С. А.) во пределот на „Бестелесните” во Солун, како и метохот „ὁ Ἀσωματος” во близината на Сер, додека, според Бабингер, место Асамати⁷⁾, во средината на 15 век е забележено во цариградската околија, а самиот топоним Асомата на топографска карта е обележен во пределот на Бер⁸⁾.

Но наспроти ваквото изнесување каде се споменува тој топоним, во врска со тоа се потребни некои поточни временски и црквеноисториски објаснувања. Имено, манастирот Бестелесни во околината на

⁴⁾ Т. Томоски, о. ц., Историја, VII/1, 169.

⁵⁾ Меѓутоа не постои само селото Варвара кај Лешок (близу Тетово), туку и истоимено село кај Ракотинци близу Скопје (Гл. Именик населених места у Федеративној Народној Републици Југославији, Београд 1951, 626).

⁶⁾ С. Јиречек, Das christliche Element in der topographischen Nomenclatur der Balkanländer, Sitzungsberichte der k. Akademie der Wissenschaften in Wien CXXXVI/XI, Wien 1897, 9, 44.

⁷⁾ Ние не можеме да кажеме дека ова место Асамати се споменува во II половина на 15 век, како што пишува Томоски (о. ц. 169), бидејќи Фр. Бабингер (Мехмед Освајач и негово доба, МС, Нови Сад 1968, 69), со чија истоимена книга на немачки се служел и Томоски, не цитира ниеден современ извор од 15 век за да можеме тоа така да го тврдиме.

⁸⁾ Т. Томоски, о. ц., Историја VII/1, 169, бил. 1, 170, 169,

Зихна го регистрирал цар Стефан Душан, кој во 1348 година го исклучил од некои давачки и терети.⁹⁾ Уште околу 1345 година истиот тој цар, кога ги потврдува на манастирот Есфигмен имотите и повластиците, уште и го ослободува од сите давачки и работи, го наведува метохот во големиот град Солун во пределот на Бестелесните.¹⁰⁾ Во октомври пак 1345 година кога ги потврдува Стефан Душан на манастирите кај Сер и во самиот тој град сите права и повластици, а покрај останатото го наведува и метохот Асоматоц.¹¹⁾ Инаку изразот $\delta, \eta / \text{Ἀσώματος}$ веќе го познаваат старите грчки и византиски писатели, така што тоа значи латински „incorporeus”, т. е. бестелесни.¹²⁾

Покрај изразот Ἀσώματος постојат и изразите: Ἀσώματος (т. е. без мешање на телата), $\text{Ἀσωματότης, ητος, ἡ}$ (бестелесност), Ἀσωματόω (се раѓам бестелесен), $\text{Ἀσωμος } \delta, \eta /$ т. ј. ἄσώματος (бестелесни) и $\text{Ἀσωματοειδής } \delta, \eta /$ што значи исто така бестелесен.¹³⁾

Кога, пак, Томоски зборува за раширеноста на култот „на арангелите” по Македонија, тој цитира дека во околината на Преспа не само што имаат некои села цркви посветени на арангелите туку дека и во самото Асамати „и денес постои црква Арангел (покрај езерскиот брег) со делумно зачувани фрески од 1636 година” (С. А.). Но веднаш додава дека е „црквата е позната и под името Св. Наум, веројатно, по примерот на црквата Св. Арангел Михаил, што се наоѓа на јужниот брег на Охридското Езеро”¹⁴⁾ (С. А.), така што завршува дека „од култниот објект на христијаните, поправо од Арангел, од името на црквата и потекнува називот на преспанското село Асамати” (С. А.) со тврдење дека во Македонија „порано имало повеќе (С. А.) населби што го носеле името Арангел”¹⁵⁾, а „денес тоа име го носи единствено кичевското село Арангел”¹⁶⁾.

⁹⁾ „... Ὁ ἴδιος μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ ὑπέρτιμος ἀνέφερον, ὅτι ὑπὲρ ὧς κέκετ-
ηται γῆς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ περὶ τοὺς Ἀσώματος τελεῖ. . .“ Ст. Новаковиќ, Закон-
ски споменици српских држава средњега века V, СКА, Београд 1912, 714-јули 1348).

¹⁰⁾ „... ἔτερον μετόχιον τὸ ἐντὸς τῆς μεγαλοπόλεως φεσσαλονίκης διακείμενον ἐν
τῇ περιοχῇ τῶν Ἀσωμάτων. . .“ (Ст. Новаковиќ, о. ц. 534—о. 1345 г.; А. Соловјев —
Вл. Мошин, Грчке повеќе српских владара, Зборник за историју, језик и књижевност
српског народа III, књига VII, Београд 1936, стр. 108, ред 49 (Томоски: XIV, 49)—
помеѓу, април 1345 и декември 1347 г.)

¹¹⁾ „... Μετόχιον ὁ Ἀσώματος, ὅπερ ἔχει γῆν. . .“ (Ст. Новаковиќ, о. ц., 724;
А. Соловјев — Вл. Мошин, о. ц., стр. 12, п. 86 — Томоски: II, 86).

¹²⁾ Бестелесен, т. е. без тело (Гл. Рјечник хрватскога или српскога језика, I
Загреб 1880—1882, 253).

¹³⁾ Stephanus, Thesaurus graecae linguae II, Graz 1954, 2329, 2330.

¹⁴⁾ Оваа црква ја посветил нејзиниот основач во 10 век на Арангел Михаил (И.
Божиќ, Превлака—Тумба, Зборник Филозофског факултета VII/1, Београд 1963, 207).

¹⁵⁾ Инаку, топоним Арангел нема никаде во Југославија, како ни Свети Аран-
гел. Но затоа постои град Арангеловац во Србија и село Арангелово во Херцеговина
(Именик населених места. . . , 38). Исто така во Македонија нема ни едно место со
називот Свети Гаврил, како што постои во Словенија, или пак Михаил, исто така во
Словенија, или Свети Михајло или Свети Михаљ или Свети Миховил во Хрватска.
(Гл. Именик населених места. . . , 575, 577).

¹⁶⁾ Т. Томоски, о. с., Историја VII/1, 170.

Познато е дека Евреите славеле четири Арангела: Михаил, Уриел, Рафаел и Гавриел. Но меѓу нив сепак бил најпознат Михаил, кој се сметал за заштитник и бранител на еврејскиот народ.¹⁷⁾

Инаку во Македонија, како и во Србија,¹⁸⁾ а и на друго место,¹⁹⁾ бил исто така раширен култот за арангелите Михаил и Гавриел. Така, на пример, во повелбите на манастирот Лесново се наведуваат „велико-славних и бесплтних чиновничелник архистратига Михаила и Гаврила“ и „дрква светаго архаггела Лесновскога“, та „Михаила Гаврила више Габрова“, како и црквите „Архаггелу оу Злетови и у Велесоу“,²⁰⁾ та во Штип „Светаго Архаггела“ или наречена „Црковов Архаггел“,²¹⁾ па и манастирот Св. Арангел на Кучевска река, над селото Кучевиште во Скопска Црна Гора (II пол. 14. в.),²²⁾ црквата Св. Арангел кај Прилеп²³⁾ и т. н.

Инаку пофално слово за арангелите Михаил и Гаврил напишал уште Климент Охридски (9—10. в.) и тоа подоцна се проширило во многу српски, бугарски и руски изводи.

При веќе наведените цркви во Македонија, кои биле посветени на арангелите Михаил и Гаврил, во многу од нив каде е сочуван живо-тописот, без оглед дали се посветени на арангелите или не, се наоѓаат нивните ликови. Така, на пример, во Св. Никита кај Скопје, на иконо-стасот во Старо Нагоричане, а во веќе споменатото Лесново арангелите се јавуваат на повеќе места.²⁴⁾ Овие арангели често се среќаваат и во повелбите (уаренти).²⁵⁾

Но уште повеќе бил раширен култот на самиот арангел Михаил²⁶⁾ кај Јужните Словени и тоа од Истра до Албанија, та во Србија и Македонија (во овие последни две земји имало преку 80 цркви посветени на тој Арангел или на арангелите Михаил и Гаврил), каде црквите биле посветени или на арангелот Михаил кој го наречувале: непобедлив војник, водач на Ангелите, прв војвода на бестелесните сили, божји гласник и заштитник на луѓето и т. н., или во помал број: на него и на Гаврил заедно.²⁷⁾

¹⁷⁾ Stephanus, о. с. II, 2093, 2094.

¹⁸⁾ На пример, кај Призрен — манастир на светите арангели Михаил и Гаврил (Ст. Новаковиќ, о. с., 682—700—1348—1353 г.), наречен и Свети Арангел) Енциклопедија ликовних уметности 1, Загреб 1959, 131, 132).

¹⁹⁾ На пример, стариот манастир Арангел во Превлаци во Тиватскиот Залив со црквата Св. Михаил (Енциклопедија ликовних уметности 1, 132).

²⁰⁾ Ст. Новаковиќ, о. с., 677/1347—1350 г.), 454 (1381), 678 (1347—1350), 650 (1350), 695 (1348—1358).

²¹⁾ Ст. Новаковиќ, о. с., 400 (1328), 422 (1348).

²²⁾ Енциклопедија ликовних уметности, 1, 131.

²³⁾ Ст. Станојевиќ, Енциклопедија српско-хрватско-словеначка I, Загреб, 73.

²⁴⁾ И. Божиќ, о. с., Зборник. . . VII/1, 205—207 и бил. 62.

²⁵⁾ Ст. Станојевиќ, Студије о српској дипломатици V Арена (проемиум), Глас СКА 94, Београд 1914, 221, 222.

²⁶⁾ Синодикот на царот Борило од 1211 година дури истакнува дека главниот ученик на попот Богомил бил Михаило, а во изворите за прв пат се наведува во Босна 1391 година „крсното име“ на светиот арангел Михаил, кое го славеле тамошните крстители (Д. Мандиќ, Богомилска црква босанских крстјана, Чикаго 1962, 278, 284 (и бил. 354), 387, 386).

²⁷⁾ Гл. И. Божиќ, о. с., 205—210.

Самиот израз Арханѓел или македонски Арангел доаѓа од грчкиот збор *Ἀρχάγγελος* /*д/*, а латински *archangelus*. Зборот Арангел во нашите ракописи се споменува од 13 в. па наваму, Арангел од 16 в., Арканѓел од 17 в., Аранѓел во народните песни (особено српски), а неговиот плурални облик е: Арханѓели или Арангели.²⁸⁾

а) Секако дека е постар називот на селото „Асамати“ на брегот на Преспанското Езеро отколку црквата „Арангел“ (17 в. С. А.), која се наречува и Св. Наум.

б) Имено ваквото неодредено и несигурно име на црквата во Асамати не би можело никако да му го даде на ова село грчкиот реални топоним „*Ἀσωμάτοι*“ или „*Ἀσαμάτι*“, туку само сингуларниот „*Ἀσώματος*“, т. е. Асомат(а) или Асамат(а), бидејќи токму наведено „Слово“, што го напишал Климент Охридски, го наречува арангелот Михаил „началник... водач на бестелесните сили“.²⁹⁾

в) Поправо логично би било по црквата „Арангел“ (воколку тоа име е постаро од името „Св. Наум“) селото да го добие името, „*Ἀρχάγγελος*“, т. е. најправилно: „*Ἀρχάγγελοι*“ или македонски „Арангели“ (со придавката „Свети“ или без неа), до што сепак не дошло, туку останало Асамати.

г) Понатаму нека докаже Томоски каде уште имало „повеќе населби што го носеле името Арангел“ во Македонија, освен кичевското село Арангел.

д) Исто така нека наведе каде плуралниот облик на топонимот „Асамати“ (С. А) „и денес постои во балканските предели“ со исклучок на Македонија.

ѓ) Јиречек што пишува дека преспанското село Асамати потекнува од името τῶν Ἀγίων Ἀσωμάτων тоа е само негова претпоставка и ништо повеќе. Имено, ако преспанското Асамати потекнува од оној грчки збор, тогаш секако би требало да се назива Ἀγίοι Ἀσώματοι а не само Ἀσώματοι како на пример местата што ги наведува Прокопие. Имено, тој писател — извор ги споменува тврдините во Нов Епир ὁ Ἀγίος Σαβιᾶός и τοῦ Ἀγίου Στέφανου и тн., додека пак Иван Кан-такузен знае за местото во близината на Сула наречено ὁ Ἅγιος Δονάτος.

Инаку токму кај Зихна постои топоним Хагија Анастасија.³⁰⁾ Иако овој преспански предел бил непрекинато во византиската, т. е. грчка културна влијателна зона, сепак тој, како останатите места во Македонија каде превладувало друго влијание, не го добил латинскиот или словенскиот топоним со придавката „Свети“ или „Света“ (на пр. Свети Тодор кај Битола, Света Петка, Свети Никола кај Штип)³¹⁾, како што било во Хрватска) и во Далмација и во Истра), во Словенија, па дури и во Црна Гора.³²⁾

²⁸⁾ Рј. ЈАЗУ I, 105, 106, 109.

²⁹⁾ „... архистратиге Михаиле, старействомъ си и прв и во вода беспльтним силамъ...“) Ј. Божик, о. с., 205).

³⁰⁾ Ц. Јиречек, о. с., 8, 43.

³¹⁾ Ц. Јиречек, о. с., 43; Именик насељених места... 574, 578 и т. н.

³²⁾ Гл. Именик насељених места... под Света и Свети (573—579).

Понатаму, како што наведува Томоски, во Асамати постоела само црквата Арангел (Михаил или Гаврил? С. А.), а не на Арангелите би се наречувало, ако го исфрлиме и 'Αγίος, како и кретското ὁ 'Ασώματος а не Асамати што има сосем друго значење.

е) Тоа значи дека Асамати е збор со друго потекло и не може, ако не се земаат предвид сите компоненти, да се заклучува направо, како што работел Јиречек, а потоа и Томоски, кој индиректно во толкувањето на тој топоним напосто идејно го копира и го разработил.

3.

А. Керамидчиев од Томоски влегол во уште подлабоко минато за потеклото на овој топоним. Тој дури смета и образложува дека „името Асамати е од илирско потекло“.³³⁾ Понатаму поимот го поврзува со именката „асам“ (камен), па вели, држејќи се за Вл. Георгиев, дека овој топоним има „очигледна етимолошка сличност со името на античкиот град во Далмација Asatum“. Воедно, Керамидчиев го изнесува мислењето на Георгиев за името „Осим“, северна притока на р. Дунав, од Asamus (Plinije), "Ασημοῦς (Prtscus), "Ασημα (Theoph. Stmoct.).³⁴⁾ Но при тој случај заборавил да наведе дека за тој топоним веќе пишувал Томашек, кој некогашниот Плиниев „Asamus“ го изедначил со Једреновото „τὸν Ὀσμὸν ποταμὸν“, а денешната река Осма или Осем, та дека на устието на оваа река се наоѓал кастелот (тврдината) „A-asamus“.³⁵⁾

Поткрепувајќи се и понатаму на Георгиев, писателот доаѓа до заклучокот дека античкиот Asatum во словенскиот превод е адекватен на називот Каменица, па го изнесува мислењето на Георгиев кој смета дека Asamus и Asatum потекнуваат од: ак'(а)мо-камен или ак'(а)мјо-каменит, покрај ст. сл. камъ, ст. инд. asman-kamen, пел. ἀσάμιτινος—камена бања и т. н.³⁶⁾

³³⁾ Имено, многу е неубедително Керамидчиевото премногу усилено мислење дека името Асамати претставува композитум од Асама и -ти, т. е. дека „ти“ е словенски „дивоизменет член на женски род — та“ (Историја VII/1, 172), бидејќи според неговите излагања во примерите би морал и денеска тој топоним да се именува „Асамати“, до што сепак никогаш не дошло! Значи; ова име останало конзервирано во тој облик низ столетијата.

³⁴⁾ А. Керамидчиев, о. с., Историја VII/1, 172, 173.

³⁵⁾ Paullys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft II/2, Stuttgart 1896, 1515. Овој град Anasamus на устието на реката Asamus виз. "Ὀσμος, сега Осем) го споменува и Tab. Peut. како Anasamus, Georg. Ravel. како Ansamus, Priscus Ripites како 'Ασημοῦς Theoph. Symoc. како ἡ "Ασημος и τὰ "Ασημα. Инаку ова не одговара на грчкото: ἀνά, герм. ан. На пример, An-der-ba An-dautonia /Paullys о. с./ 2, Stuttgart 1894, 2064/. Понатаму и СЛ пак знае за Asatum. За самара историја на ова место пишувал И. Ј. Vratianu (1936), кој сметал дека тој град и тврдината биле на реката Асемус, односно Асамус (ден. Осма, Осем), која кај Никополје се влива во Дунав, со што се сложиле фр. Заришиќ, и М. Марковиќ (Византиски извори за историју народа Југославије I, Посебна издања Виз. института САН ССХLI/3, Београд 1955, 118, биль. 61).

³⁶⁾ А. Керамидчиев, о. с., Историја VII/1, 173.

Исто така Керамидчиев добро би направил ако изразите "Ἀσημικ и Ἀσημῶς који ги поврзал со ἄσημος³⁷⁾, би ги протолкувал, бидејќи навистина овие немаат врска со Asamus или Осм. Понатаму, исто така, полезно би направил да навел уште некои изрази или зборови кои се повеќе или помалку слични или пак се во некоја врска со изразот Асамати.³⁸⁾

Така покрај оној грчки збор Ἀσάμιλλος (ή), што значи: када за капење или чинија или леген (но претежно од метал)³⁹⁾, би го цитирал и Ἀσάμιος капашиште или када или каца, дури секаква шуплина.⁴⁰⁾ Понатаму, освен оние топоними Asamus или Asatum (јужно од Нарона) постојат и топонимите— Asamas река во Мауретанија Тингитана) и Asamon) брдо во Галилеја).⁴¹⁾ Исто така треба да се спомене и зборот „asamo” или „bisatum” што значи некоја врста на мирзлива мешавина.⁴²⁾

Изразот „камен” навистина доаѓа од латинскиот збор lapts како што пишува Керамидчиев,⁴³⁾ но и од sahum. Инаку камен е прасловенски збор што се гледа по ст. сл. камъ и камень, рус. камень, чеш. kamen, по. kamten. Но секако дека е тој и индоевропски збор, па е исто што и латинското акти (ген. aktens), санскрит asman (ном. asma, двете со исто значење, па грчкото ἄξιμων⁴⁴⁾ ген. ἄξιμονος наковална. Основата е индоевропското акмен. Камен или камъ се јавува како топоним во разни варијанти на Балканот. Така, постои во Херцеговина село што се вика Камена (16 век), па Каменац како место во Босна и Србија, па топонимите: Камена Глава (Србија), Камена Горица (Хрватска), Каменари (Србија, Црна Гора), Камена Ријека (Црна Гора), Каменци (село во Хрватска), Камене Ливаде (Србија), Камена Струга (Црна Гора), Каменград (Босна), Камени (Србија), Камени Брод (Србија), Каменица (Босна, Хрватска, Србија, Црна Гора), Каменице (Црна Гора), Камено (Црна Гора), Камено Брдо (Црна Гора), Камено Море (Србија), Каменовац (Србија), Каменовача (Србија), Каменово (Србија), Каменско (Босна, Србија, Хрватска), Камешница (планина во Херцеговина), Камењак (Хрватска, Србија), Камењани (Босна, Србија, Хрватска), Камење (Србија), Камењска (село во Србија), Камењуша (село во Хрватска), Каменицаш (Хрватска, планина во Босна), Камевица (Србија), Камичак (Босна, Србија) и Камик (Србија)⁴⁵⁾ и т. н.

³⁵⁾ Gl. Stephanus, o. c. II, 2158, 2159.

³⁸⁾ Во североисточна Индија постои и денеска покраина Assam, каде живеат Assamti (С. А.), кои зборуваат со индоариски јазик (Хрватска енциклопедија I, Загреб 1941, 674).

³⁹⁾ Paultys, o. c., II/2, 1514.

⁴⁰⁾ Stephanus, o. c., II, 2144.

⁴¹⁾ Paultys o. c., II/2, 1514, 1515.

⁴²⁾ Gl. C. du Fresne domino du Cange, Glossarium mediae et infime latintatis I, Niort 1883, 416, 666.

⁴³⁾ А. Керамидчиев, o. c., Историја VII/1, 173.

⁴⁴⁾ „ἄξιμων“ значи и син на Реј и татко на Уран, а така се вика и небото (Paultys, o. c. I/1, Stuttgart 1893, 1173, 1174).

⁴⁵⁾ Рј ЈАЗУ IV, Загреб 1892—1897, 787, 792, 795—798, 800, 805 и т. н. Гл. Именик населених места. . . , 271—273.

Meѓyтоа *lapts* и *saxum* во изворите и карпите се наречуваат (карпа) што значи и камен, рид, стрмна карпа, пештера, сид. Овој збор на грчки гласи *στία*⁴⁶⁾, а покрај тоа латински уште и *petra*, *rupes*, *gira*.

Карпа како топоним се јавува: во Босна (место, маало, шума) и Херцеговина (глава), во Црна Гора и Србија (брод), плурални облик Стијене во Босна (брдо), во Хрватска (шума) и Херцеговина (пасиште). Стена во екавски лик како топоним се наоѓа во Хрватска (18 век) и Србија (земја, нива).⁴⁷⁾ Керамидчиев вели дека селото Асамати „означува каменично место или дека во близината на селото доминира каменлив терен“, па иако не му е позната положбата на ова село, „но ако се базираме на неговото име“, Керамидчиев смета „дека брегот на Преспанското Езеро, каде се наоѓа селото Асамати е стрмен и каменлив (С. А.).

Ако сега го споредиме се она што го изнел Керамидчиев со од нас донесените податоци, тогаш можеме да го кажеме следното:

а) Керамидчиев тврди дека Асамати потекнува од „илирско потекло“. Меѓутоа, бидејќи ние не знаеме кога се јавил овој топоним во изворите, не можеме да одиме толку далеку во илирското потекло на овој збор, кој очевидно, е грчки, т. е. од византиско оригинално потекло, како што се гледа по сè.

б) Вл. Георгиев можеби има право кога претпоставува дека *Asamus* и *Asatum* потекнуваат од „ак'(а)мо“ и слично, но затоа нема право Керамидчиев, кој Асамати како плурален облик го поврзува со тоа толкување и тврди дека тоа „означува камничиво место“ и т. н.

в) Имено, кога би било така тогаш Асамати во словенскиот превод би требало да се наречува не сингуларно и слично, туку плурално: Ками или Каменци или Каменице или Камење или Стени⁴⁸⁾ или Стене или грчки „*στίαи*“, за што не може да стане ниту збор.

г) Керамидчиев нагласува дека Асамати како „топонимски термин“ се среќава „многу ретко на Балканскиот Полуостров“ и смета дека „не е исклучено дека може да се сретне како топонимски термин за местност во агарот на некои села“⁴⁹⁾ (С. А.), на што би му биле многу благодарни тоа да се обиде да го изнесе или барем да го нафрли.

д) Ако овој топоним е навистина од илирско или уште постаро потекло, тогаш би се пишувал Осомати, како што пишува Кедрен за притоката на Дунав Осм, а Георгиев пак го толкува преобразувањето на тие зборови. Меѓутоа, изразот Асамати или дурти Асомати останал постојан и непроменлив.

⁴⁶⁾ *Стία* (ἡ) и *Стίον* (τὸ) значи латински *lapillus* (т. е. камче, беспенет камен) (и *calculus*) т. е. камче, камче за сметање, за игра и слично) *Stephanus*, о. с. VIII, Graz 1954, 761.

⁴⁷⁾ Рј ЈАЗУ XVI, Загреб 1956—1958, 560—562, 526.

⁴⁸⁾ А. Керамидчиев, о. с., *Историја* VII/1, 173.

⁴⁹⁾ Стена по Вилозовиќ значи: камење, каменито место и т. н. (Рј ЈАЗУ XVI, 563).

⁵⁰⁾ А. Керамидчиев, о. с., *Историја* VII/1172.

г) И дефинитивно ако Асамати е од илирско потекло, тогаш би го навеле или Прокопије или Теофилакт Симоката или пак било кој поранешен византиски писател. Меѓутоа тие сите за таков топоним не знаат ништо, а најпосле Прокопије, кој во своето дело „Περὶ κτισμάτων“ (De aedificiis), донел непрегледен број на разни топоними, нема ниеден таков ниту оддалеку сличен назив, а особено нема во ваков плуларен облик.

4

Со тоа стигнавме до крајот и само да кажеме уште нешто. Како што Преспа и нејзината околина се наоѓале во византиската доминантна и интересна сфера, така и Асамати го добил својот грчки назив — и тоа по нашата претпоставка, во врска со богомолите кои можеле и се викале Ἀσωμάτοι, помеѓу 11 и 13 век. Воедно може слободно да се каже дека ваквиот облик на тој топоним е единствен во наша топономастика.

Како што овој наш осврт очевидно покажува, би било крајно време МАНУ во Скопје да основа свој институт или одделение за историската топографија и топономастика — а ЈАЗУ во Загреб централен институт. Со тоа оваа модерна помошна историска наука конечно би добила и кај нас граѓанско право, кое уште одамна би требало да и се даде.

За важноста на таков институт не би требало ни да се зборува, бидејќи тоа го посведочиле работите на вакви веќе постојаните научни установи по цела Европа и таа работа досега покажала одлични научни резултати, кои во голема степен допринеле за расветлувањето на историјата на одделни народи, па така и за историјата на народите на Југославија.